

O lume bipolară. Războiul Rece (1947-1991)

1. Definiție

Război Rece = stare de încordare, de tensiune în relațiile internaționale, provocată de politica de ostilitate a unor state față de altele, care nu ia totuși forma unui conflict armat.

2. Împărțirea lumii

- sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial nu a condus spre o pace durabilă, conflictul a continuat sub o altă formă, prin confruntarea dintre marile puteri S.U.A. și U.R.S.S., **Războiul Rece**;
- o sintagmă folosită pentru a desemna linia de demarcație în Europa dintre Vest și Est, din perioada Războiului Rece, a fost cea de „*cortină de fier*”, termen intrat în uz curent ca urmare a discursului susținut de Winston Churchill în data de 5 martie 1946, la Universitatea din Fulton, S.U.A.;
- Războiul Rece s-a manifestat pe mai multe niveluri:
 - a. La nivel ideologico-politic: confruntare între democrațiile liberale și regimurile comuniste;
 - b. La nivel economic: confruntare între capitalism și socialism, economia de piață și cea dirijistă;
 - c. La nivel politico-militar: confruntare între N.A.T.O. (Organizația Tratatului Atlanticului de Nord) și O.T.V. (Organizația Tratatului de la Varșovia).

3. Strategii politico-militare

I. S.U.A.:

- a. Telegrama Lungă (Doctrina Kennan): conform diplomatului american George F. Kennan ar fi fost necesară intervenția militară pentru a bloca orice agresiune comunistă la nivel global și accelerarea cursei înarmărilor nucleare;
- b. Doctrina Truman: președintele american Harry S. Truman (1947-1953) a acordat sprijin militar, politic și economic Greciei și Turciei, pentru a bloca flota sovietică în Marea Neagră;
- c. Planul Marshall („*exportul de prosperitate*”): S.U.A. au acordat sprijin financiar și economic Europei Occidentale pentru a contracara propaganda și influența comunistă;
- d. Nivelul M.A.D. (Doctrina Distrugerii Reciproce Asigurate): cursa înarmărilor a fost dusă până la nivelul la care ar fi putut să distrugă planeta ⇒ inutilitatea folosirii armelor nucleare.

II. U.R.S.S.:

- a. Telegrama Novikov: conform diplomatului sovietic Nikolai V. Novikov S.U.A. ar fi dorit să obțină dominația globală, fapt posibil doar după declanșarea unui război mondial și distrugerea U.R.S.S.;
- b. Ofensiva militară permanentă, oriunde în lume, cu scopul de a contracara extinderea influenței S.U.A.: Coreea de Sud, Vietnamul de Sud, Cuba, Cambodgia, Etiopia, Afghanistan și Angola;
- c. „*Exportul de revoluție*”: conform lui Iosif V. Stalin, prin propagandă, sprijin financiar și militar acordat partidelor comuniste se puteau declanșa revoluții locale pentru a se prelua controlul politic;
- d. Război nuclear total.

4. Crizele Războiului Rece

- a. Războiul arabo-israelian (15 mai 1948-20 iulie 1949): conflictul a izbucnit ca urmare a proclamării statului Israel (14 mai 1948). Cinci state arabe (Egiptul, Irakul, Iordania, Libanul și Siria) au atacat teritoriul cedat statului Israel ⇒ evreii au înfrânt coaliția națiunilor arabe;
- b. Blocada Berlinului (24 iunie 1948-11 mai 1949): U.R.S.S. a blocat accesul rutier și feroviar către Berlinul de Vest timp de un an ⇒ eșecul blocadei, ca urmare a *Operațiunii Vittles* (ajutoarele americane, britanice și franceze au fost trimise în Berlinul de Vest pe calea aerului);
- c. Războiul din Coreea (25 iunie 1950-27 iulie 1953): conflict între Nordul comunist (sprijinit de U.R.S.S. și China) și Sudul capitalist (sprijinit de S.U.A.) ⇒ semnarea armistițiului;

d. Criza Canalului Suez (29 octombrie-7 noiembrie 1956): război declanșat ca urmare directă a hotărârii conducătorului Egiptului, Gamal Abdel Nasser (1956-1970), de a naționaliza Canalul Suez (26 iulie 1956), proprietate franco-britanică aflată sub control egiptean și respingerea ofertei americano-britanice de a construi barajul de la Aswan de pe fluviul Nil ⇒ înfrângerea armatei egiptene de către forțele franco-britanico-israeliene și intervenția diplomatică a U.R.S.S. (a dat un ultimatum de retragere imediată a trupelor străine de pe teritoriul egiptean) și S.U.A. (i-a obligat pe britanici, francezi și israelieni să se retragă din Egipt) pentru a dezamorsa conflictul;

e. Criza Berlinului (4 iunie-9 noiembrie 1961): o barieră între Berlinul de Vest și Germania de Est, cu scopul de a stopa consecințele scurgerii de forță de muncă și pierderilor economice asociate cu migrația zilnică a unui mare număr de profesioniști și lucrători calificați între Est și Vest;

f. Criza rachetelor din Cuba (16-29 octombrie 1962): încercarea U.R.S.S. de a instala rachete balistice nucleare cu rază medie în Cuba condusă de Fidel Castro (1959-2011) a dus la încordarea relațiilor dintre Est și Vest ⇒ retragerea rachetelor sovietice din Cuba, a celor americane din Turcia și crearea unei linii telefonice directe („*linia roșie*”) între Moscova și Washington D.C. pentru a evita războiul.

g. Al Doilea Război din Indochina - Războiul din Vietnam (1 noiembrie 1955-30 aprilie 1975): conflict între Nordul comunist, condus de Ho Și Min (1951-1969) - sprijinit de U.R.S.S. și China, și Sudul capitalist, condus de Ngo Dinh Diem (1955-1963) - sprijinit de S.U.A. ⇒ implicarea militară a S.U.A. în conflict (5 august 1964-30 aprilie 1975), înfrângerea acesteia (unul dintre marile eșecuri ale politicii externe americane) și reunificarea Vietnamului sub conducerea comunistă;

h. Războiul de Șase Zile (5-10 iunie 1967): Israelul a atacat alianța statelor arabe (Egipt, Iordania și Siria) ⇒ statul evreu a ocupat Fâșia Gaza, Peninsula Sinai, Platoul Golan și Cisiordania;

i. Semnarea acordurilor privind S.A.L.T. - *Strategic Armament Limitation Talks* (din limba engleză: „*Tratative asupra Reducerii Armamentelor Strategice*”) - 1969-1979: limitarea, și, mai apoi, reducerea armamentului nuclear strategic deținut de S.U.A. și U.R.S.S.;

j. Războiul de Iom Kipur (6-25 octombrie 1973): o coaliție de națiuni arabe condusă de Egipt și Siria a atacat Israelul ⇒ victoria statului evreu și intervenția O.N.U., care a mediat încheierea conflictului;

k. Acordurile de la Helsinki (30 iulie-1 august 1975): tentativă de îmbunătățire a relațiilor dintre statele europene din blocul comunist și Occident ⇒ statele comuniste și-au luat angajamentul de a respecta drepturile Omului, iar Occidentul a recunoscut statele din lagărul socialist;

l. Războiul din Afghanistan (27 decembrie 1979-5 februarie 1989): U.R.S.S. a invadat Afghanistanul, S.U.A. a acordat sprijin militar milițiilor islamice (mujahedini) ⇒ înfrângere militară pentru U.R.S.S., unul dintre marile eșecuri ale politicii externe sovietice;

m. Perioada administrației Mihail S. Gorbaciov (1985-1991): promovarea politicilor Perestroika (din limba rusă: „*reformă*”, „*reconstrucție*”) și Glasnost (din limba rusă: „*deschidere*”, „*transparență*”), cu scopul de a spori eficiența economică sovietică, respectiv reducerea corupției și moderarea abuzului de putere în administrația din cadrul U.R.S.S. ⇒ 26 decembrie 1991 - eșecul politicilor de reformă și dizolvarea U.R.S.S.-ului de către președintele rus Boris Nikolaievici Elțin (1991-1999);

n. 9 martie 1989-27 aprilie 1992 - căderea Zidului Berlinului (9 noiembrie 1989), simbolul Războiului Rece, și prăbușirea statelor comuniste din Europa: Polonia, Ungaria, Germania de Est, Bulgaria, Cehoslovacia, România, Albania și Iugoslavia ⇒ instaurarea unor regimuri democratice, liberale, și adoptarea sistemului capitalist și a mecanismelor economiei de piață.

5. Urmări

- 1991 - implozia U.R.S.S. (principalul moștenitor a fost Federația Rusă) și destrămarea O.T.V. ⇒ dispariția lumii bipolare și afirmarea S.U.A. drept singura superputere globală (jandarmul planetei);

- 1990-2001 - apariția de noi state în Europa: reunificarea Germaniei (3 octombrie 1990); dezmembrarea Cehoslovaciei (1 ianuarie 1993 - apariția a două state: Cehia și Slovacia); destrămarea Iugoslaviei (1991-2001: desfășurarea războaielor iugoslave și apariția statelor Slovenia, Croația, Macedonia de Nord, Bosnia și Herțegovina, Serbia, Muntenegru și Kosovo).

Pentru o mai bună înțelegere a subiectului studiat vizionați următoarele videoclipuri:

<https://www.youtube.com/watch?v=gxVsVA72wRU>

<https://www.youtube.com/watch?v=2336v76nEf8>

BIBLIOGRAFIE:

1. Dumitrescu, Doru, Manea, Mihai, *Mic dicționar enciclopedic de termeni istorici*, Editura Meronia, București, 2008.
2. Barnea, Alexandru (coordonator), Manea, Vasile Aurel, Palade, Eugen, Teodorescu, Bogdan, *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a*, Editura Corint, București, 2007.
3. Petre, Zoe (coordonator), Căpiță, Carol, Stănescu, Ecaterina, Lung, Ecaterina, Livadă-Cadeschi, Ligia, Ciupală, Alin, Țurcanu, Florin, Vlad, Laurențiu, Andreescu, Sorin, *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a*, Editura Corint, București, 2008.
4. Adăscăliței, Felicia, Lazăr, Liviu, *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a*, Editura Corvin, Deva, 2007.
5. Băluțoiu, Valentin, Grecu, Maria, *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2007.
6. Scurtu, Ioan, Cristea, Niculae, Curculescu, Marian, Dincă, Constantin, Soare, Aurel Constantin, *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a*, Editura Economică Preuniversitară, București, 2008.
7. Dondorici, Florentina, Lica, Elena Emilia, Poamă, Emil, Ionescu, Vasile, Osanu, Octavian, Stoica, Relu, *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a*, Editura Gimnasium, București, 2008.
8. Stan, Magda, Vornicu, Cristian, *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a*, Editura Niculescu ABC, București, 2015.
9. Carol, Anne, Garrigues, Jean, Ivernel, Martin, *Dicționar de istorie a secolului XX*, Editura ALL Educațional, București, 2000.
10. Johnson, Paul, *O istorie a lumii moderne: 1920-2000*, Editura Humanitas, București, 2005.
11. Marriott, Emma, *Istoria lumii în pilule*, Editura Litera, București, 2019.
12. Loon, Hendrik Willem van, *Istoria omenirii*, Editura Humanitas, București, 2017.
13. Kershaw, Ian, *Un continent fracturat. Europa, 1950-2017*, Editura Litera, București, 2019.
14. Judt, Tony, *Epoca postbelică: o istorie a Europei de după 1945*, Editura Polirom, Iași, 2008.
15. Berghe, Yvan Vanden, *O istorie a războiului Rece (1917-1990)*, Editura Orizonturi, București, 2019.
16. Weiner, Tim, *Nebunie și glorie. America, Rusia și războiul politic (1945-2020)*, Editura Litera, București, 2021.
17. Gaddis, John Lewis, *Războiul Rece: înțelegerile, spionii, minciunile, adevărul*, Editura Polirom, Iași, 2021.
18. Massoulie, Francois, *Conflictele din Orientul Mijlociu*, Editura ALL, București, 2003.